

Psikiyatri Hemşirelerinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Bir Ön Çalışma

¹Fatma Feray SELVİ *²Mehmet İshak MAZI ³Hatice GÜNAYDIN

¹ Psikiyatri Kliniği, Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Konya/ Türkiye

² Sağlık Hizmetleri Başkanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Konya/Türkiye

³ İdari ve Destek Hizmetleri Başkanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Konya/Türkiye

Öz

Giriş: Eleştirel düşünme yeteneği, bilgilerin kaynağının araştırılması, bilgilerin doğru yer ve zamanda kullanılması, doğru yaklaşımın seçilmesi ve sonuçların doğru değerlendirilmesi anlamını taşır. Hemşirelerin de son derece dikkat ve doğru karar verme yeteneği gerektiren sağlık sektörünün başrolünde oldukları düşünüldüğünde, eleştirel düşünceye sahip olmanın bu meslekte çok daha önemli olduğu söylenebilir. Eleştirel düşünceye sahip olmamak yanlış davranış biçimlerine ve sağlık hizmeti sorunlarına yol açabilir. Farklı çalışma gruplarında ve hemşirelerde eleştirel düşünceyi değerlendiren çalışmalar olmasına rağmen, idare, yönetme ve hizmet biçiminin en önemli olduğu psikiyatri hemşireliğinde henüz yeterli çalışma yoktur. Biz bu çalışmada psikiyatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin eleştirel düşünce biçimlerini ölçmeyi amaçladık.

Yöntem: Bu çalışma için Konya ilinde yer alan hastanelerde çalışan psikiyatri hemşirelerine ulaşılarak sosyodemografik veri formu ve 51 madde ile doğruyu arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiklik, kendine güven, meraklılık olmak üzere altı alt ölçekten oluşan California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CCTDI) verildi. Ölçekten alınan 240 puanın altı düşük, 300 puan üstü yüksek eleştirel düşünme eğilimini göstermektedir.

Tartışma: Bu sonuçlara bakıldığında çalışmaya katılan psikiyatri hemşirelerinde eleştirel düşünme eğiliminin düşük seviyede olduğu görülmüş, bu düzeyi artırmak için destekleyici çalışmalar yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır. Psikiyatri hemşireliği, diğer hemşirelik rolleri dışında hasta yaklaşımının oldukça dikkatle yürütüldüğü, gözlem ve görüşmenin oldukça önemli olduğu bir hemşirelik dalıdır. Analitik düşünebilme ve yönetebilme becerilerinin üst seviyede olması, doğruyu seçme ve sistematik hareket etme davranışlarının kazanılması gereken özellikler olduğu düşünüldüğünde, eleştirel düşünme biçiminin özümsemesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Düşünme, Eleştirel Düşünme Eğilimi, Psikiyatri Hemşireliği

*Sorumlu Yazar: mishak907@hotmail.com

Evaluation of Critical Thinking Levels in Psychiatric Nurses: A Preliminary Study

Abstract

Introduction: Critical thinking is defined as investigating the source of information, using the information at the right time and place, choosing the right approach and evaluating the results correctly. Nurses are essential component of health system and critical thinking is even more important part of quality nursing which requires extreme care and the ability to make the right decisions. The lack of critical thinking can lead to wrong behavior patterns and health care problems. Although there are studies evaluating critical thinking in different working groups and nurses, there is not enough work in the psychiatric nursing, which is the most important form of administration, management and service. In this study, we aimed to assess the critical thinking styles of nurses working in psychiatry clinics.

Method: In this study, California Critical Thinking Disposition Inventory (CCTDI), consisting of 51 items and six subscales, open-mindedness, analyticity, cognitive, maturity, truth-seeking, systematicity, inquisitiveness, and self-confidence was used in order to determine the critical thinking levels. Lower scores for each subscale have a lower critical thinking tendency and higher scores tend to have a high degree of critical thinking

Discussion: Based on these results, it was observed that the tendency of critical thinking in psychiatric nurses participating in the study was low and supportive studies were needed to increase this level. Psychiatric nursing is a profession in which the patient approach is carried out very carefully and observation and observation are very important. Analytical thinking and managing skills must be at the top level and it is necessary to acquire the behavior of choosing the right and systematic movement.

This study suggests that critical thinking needs to be gained for better psychiatric care.

Key words: critical thinking, critical thinking tendency, psychiatric nursing

1. GİRİŞ

Eleştirel düşünme yeteneği, bilgilerin kaynağının araştırılması, bilgileri doğru yer ve zamanda kullanılması, doğru yaklaşımın seçilmesi ve sonuçların doğru değerlendirilmesi anlamını taşır. Geçmişten bugüne insan kalitesi eğitim düzeyi, güncel bilgiyi kullanma ve teknolojik gelişimlere ayak uydurma becerisi ve güçlü sosyal ilişkileriyle değerlendirilir olmuştur. Bu sözü geçen özellikler beynin bilişsel yetenekler adı verilen ve dikkat, hafıza, muhakeme, neden-sonuç ilişkisi kurma gibi becerileri içeren fonksiyonu ile ilgili olup kişinin kendisini değerlendiren, olayları sorgulayan ve eleştiren, araştıran ve geliştiren, kısacası kritik ve analitik düşünen bir insan olmasını sağlamaktadır (Karagenç, 2003, s. 5), (Martin, 2002, s. 244), (Taşçı, 2005, s. 73).

Kritik ve analitik düşünme, söylem, iddia ve gerçekler arasındaki ilişkiyi değerlendirebilmeyi, olaylardaki hata paylarını değerlendirebilmeyi, manipülasyonları fark edebilmeyi, olayı anlayabilecek soruları sorabilmeyi, kendi duygu ve düşüncelerini anlayabilmeyi sağlar (Hicks,

Merritt, Elstein, 2003, s. 169), (Kökdemir, 2003).

Bu yetenekleri gelişmiş bir birey kendi düşüncelerini fark eder. Bilgilendirilmeye açıktır ve başkalarının görüşlerini önemser. Doğru soruları sorar ve kendisine verilen bilgideki gerçek niyeti araştırır. Sonuçları bir bütün olarak değerlendirir. Temel bilgilerden haberdardır ve eleştirirken bu temel bilgileri kullanır. Kanıtlanmayan bilgiyi kullanmak ve yaymaktan uzak durur.

Kritik ve analitik düşünebilme, bilginin çok hızlı aktarıldığı ve kullanıldığı günümüz dünyasında tüm meslek sahipleri için mutlak gerekli bir özellik haline gelmiştir. Özellikle politika, güvenlik ve sağlık alanında çalışan personelin bu yeteneğe sahip olması iş kalitesini istenen düzeye çıkarabilmektedir. Bu anlamda hemşirelerde eleştirel düşünceye sahip olabilme temel hemşirelik özellikleri arasında sayılmaya başlamıştır (Martin, 2002, s. 244).

Hemşire günlük rutin sağlık hizmetlerini yürütürken de ani karar vermesi gereken durumlarla sıkça karşılaşır. Bu problemleri çoğu zaman etkin bir şekilde çözmesi beklenen hemşirelik mesleği belki de çok hızlı ve doğru karar vermesi gereken meslek grupları içerisinde ön sıralarda yer almaktadır. Değişiklikleri fark etmek, işlemleri doğru sıraya koymak, öncelik belirlemek, bilgiyi doğru aktarabilmek, çözüm üretebilmek, olumsuz duygu ve düşüncelerle başa çıkabilmek zorunda olan hemşire tüm bu özellikleri kritik ve analitik düşünebilme yeteneğinden almak durumundadır. Sağlık hizmetlerinde olası riskleri en aza indirerek, hasta ve çalışanların yaşam kalitesini yükseltmek gibi temel bir amaç bu anlamda kendisini yetiştirmiş hemşirelerle mümkün olacaktır (Burns, O'Donnell, Artman, 2010, s. 87) (Tezel ve Ark., 2009, s. 1).

Farklı çalışma gruplarında ve hemşirelerde eleştirel düşünceyi değerlendiren sınırlı sayıda çalışmalar olmasına rağmen, idare, yönetme ve hizmet biçiminin çok önemli olduğu psikiyatri hemşireliğinde henüz yeterli düzeyde çalışma yoktur. Biz bu çalışmada psikiyatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin eleştirel düşünce biçimlerini ölçmeyi amaçladık.

2. YÖNTEM

Psikiyatri hemşirelerinde eleştirel düşünceyi değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada Konya'da yer alan 3 büyük hastanede çalışan psikiyatri hemşirelerine ulaşılarak uzman psikiyatri hemşiresi tarafından yüz yüze görüşüldü. Yaş, cinsiyet gibi bilgiler için sosyodemografik veri formu dolduruldu ve eleştirel düşünceyi değerlendirmek amacıyla bir özbildirim ölçeği olan California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CCTDI) kullanıldı.

2.1. California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CCTDI)

Eleştirel düşünme düzeyini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Kökdemir, 2003) tarafından yapılmıştır. 51 madde ile doğruyu arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiklik, kendine güven, meraklılık olmak üzere altı alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekten alınan 240 puanın altı düşük, 300 puan üstü yüksek eleştirel düşünme eğilimini göstermektedir. 240-300 arası puan ise orta düzey eleştirel düşünme eğilimine işaret eder.

2.2. Verilerin analizi

Çalışmadan elde edilen veriler SPSS 11.0 programında, tanımlayıcı istatistikler ve ki kare testi kullanılarak yapılmış ve anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmaya 60 psikiyatri hemşiresi (yaş ort: 32.02 ± 8.73) katılmıştır. Toplam eleştirel eğilim puan ortalaması 217.83 ± 26.22 'dir. Alt ölçek ortalamaları incelendiğinde ise açık fikirlilik 55.87 ± 9.60 , analitiklik 44.39 ± 6.04 , meraklılık 37.29 ± 8.14 , kendine güven 26.97 ± 6.54 , doğruyu arama 28.21 ± 4.12 ve sistematiklik 25.07 ± 4.56 olarak bulunmuştur.

4. DEĞERLENDİRME, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma psikiyatri hemşirelerinde eleştirel düşünme düzeyini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla kullanılan California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CCTDI) puanlarına göre 240 puanın altındaki skorlar düşük eleştirel düşünme eğilimini göstermektedir. Çalışmamızda 60 psikiyatri hemşiresinin puanları değerlendirildiğinde eleştirel eğilim puan ortalamasının 217.83 ± 26.22 olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında çalışmaya katılan psikiyatri hemşirelerinde eleştirel düşünme eğiliminin düşük seviyede olduğu görülmüştür.

Dünyada ve ülkemizde hemşirelerin eleştirel düşünme yetenekleri üzerine yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu çalışmalar genel olarak bir branş üzerine odaklanmamış genel hemşirelik hizmetleri üzerinden yapılmıştır. Bu alandaki ilk çalışmalardan birinde (Eşer, Khorsid ve Demir 2007, s 13) yoğun bakım hemşirelerini değerlendirdikleri çalışmada toplam eleştirel düşünme eğilim puanlarını 191.01 ± 30.14 olarak tespit etmişler ve hemşirelerin yoğun bakım eğitim alma düzeyleri arttıkça eleştirel düşünme puanlarının da yükselme eğiliminde olduğu sonucuna varmışlardır

Benzer şekilde Arslan ve ark (2007) ve Dirimeşe (2006) hemşirelerin eleştirel düşünme becerilerini düşük ve orta düzeyde olarak kaydetmişlerdir.

Yakın tarihli çalışmalarda (Erkuş ve Bahçecik, 2015, s. 5) 109 yönetici hemşire ve 1314 hemşire ile yaptıkları çalışmada Yönetici hemşirelerin CEDEÖ puanını $225,2 \pm 20,9$ olarak, hemşirelerin ise $222,8 \pm 21,4$ olarak düşük düzeyde bulmuşlardır.

Literatür incelendiğinde psikiyatri hemşirelerinde konu ile ilgili çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir. (Heydari, Soodmand & Meshkinyazd, 2016, s. 479) psikiyatri hemşirelerinde iş doyumunu ve eleştirel düşünme ilişkisini inceledikleri çalışmalarında eleştirel düşünme eğitiminin iş doyumunu artırdığını kontrollü çalışmalarında göstermişlerdir.

Eleştirel düşünme biçimi yalnızca sürdürülen hemşire hizmetlerinin kalitesi için değil aynı zamanda çalışan hemşirelerin yaşam kalitesi ve iş doyumunu için gerekli olan bir nitelik haline gelmiştir. Yapılan çalışmalar hemşirelerin iş doyumunun da düşük olduğunu göstermektedir.

Eleştirel düşünme biçiminin genel tanımına ve eleştirel düşünme biçimine sahip hemşirelerin genel özelliklerine bakıldığında geleneksel hemşirelik özelliklerinin yetersiz olduğu, yalnızca doktor yardımcısı olan ve sorumluluk almayan hemşireden, işini profesyonel bir biçimde yapan, sorunu tespit eden, süreci aktif bir biçimde takip eden, çözüm üreten, yönetici özelliklere sahip hemşireler olması gerektiği görülmektedir. Bu anlamda çalışmamızın sonuçları değerlendirildiğinde eleştirel düşünme beceri düzeyini artırmak için destekleyici çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Psikiyatri hemşireliği, diğer hemşirelik rolleri gibi hasta yaklaşımının oldukça dikkatle yürütüldüğü, gözlem ve görüşmenin oldukça önemli olduğu bir hemşirelik dalıdır (Özbaş ve Buzlu, 2011, s. 187).

Analitik düşünebilme ve yönetebilme becerilerinin üst seviyede olması, doğruyu seçme ve sistematik hareket etme davranışlarının kazanılması gereken özellikler olduğu düşünüldüğünde, eleştirel düşünme biçiminin özümsemesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma bir ön çalışma niteliği taşımaktadır ve farklı değişkenlerle fazla sayıda hemşirenin dahil edildiği, eğitimin eleştirel düşünme üzerine etkisinin inceleneceği daha ileri çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Arslan, G.G, Demir, Y, Eşer, ve ark. (2007). *Hemşirelerde eleştirel düşünme eğilimini etkileyen etmenlerin incelenmesi*. 4.Uluslararası ve 11.Ulusal Hemşirelik Kongresi Kongre Kitabı, Ankara.

Burns, H.K., O'Donnell, J., & Artman J. (2010). High-fidelity Simulation in Teaching Problem Solving to 1st-Year Nursing Students, A Novel Use of the Nursing Process. *Clinical Simulation in Nursing* 6, 87-95.

Dirimeşe, E. (2006). Hemşirelerin ve öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Erkuş, B. ve Bahçecik, N. (2015). Hastanelerde çalışan yönetici hemşirelerin ve hemşirelerin eleştirel düşünme düzeyi ve problem çözme becerileri. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Eşer, İ. Khorsid L. ve Demir Y. (2007). Yoğun Bakım Hemşirelerinde Eleştirel Düşünme Eğilimi ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(3), 13-22.

Heydari, A., Soodmand, P., & Meshkinyazd, A. (2016). Effect of critical thinking training on the psychiatric nurses' job satisfaction. *J Res Health*, 6(5), 479-486.

Hicks, FD., Merritt SL, & Elstein, A.S.(2003). Critical thinking and clinical decision making in critical care nursing: a pilot study. *Heart and Lung* 32, 169-180.

Karagenç, S. (2003). Kritik düşünmeyi geliştirme stratejileri, *İleti Dergisi*, 3, 5-7.

Kökdemir, D. (2003). Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış_ Doktora Tezi. Ankara.

Martin, S. (2002). The theory of critical thinking of nursing. *Nursing Education Perspectives*, 23(5), 244-247.

Özbaş, D. ve Buzlu, S. (2011). Geçmişten Günümüze Psikiyatri Hemşireliği. *İÜ FN Hem. Dergisi*, 19 (3), 187-193.

Taşçı, S. (2005). Hemşirelikte problem çözme süreci. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14, Ek Sayı: Hemşirelik Özel Sayısı, 73-78.

Tezel, A. ve Ark. (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (4), 1-10.